

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Księżak (przewodniczący)

SSN Elżbieta Karska (sprawozdawca)

Marek Sławomir Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości X. w upadłości z siedzibą w P.
przeciwko J. M.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych 22 stycznia 2025 r.

na skutek skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu
Okręgowego w Krakowie z 16 września 2020 r., sygn. II Ca 2653/19

- I. oddala skargę nadzwyczajną;**
- II. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołane
wniesieniem skargi nadzwyczajnej.**

f.n

UZASADNIENIE

Uchwałą Zarządu X. w P. z 10 sierpnia 2006 r. nr [...] J. M. została przyjęta w
poczet członków X.. W deklaracji członkowskiej J. M. zadeklarowała wniesienie 1

udziału oraz wniesienie wkładu członkowskiego w wysokości 1 zł, a także zobowiązała się do zapoznania z regulaminem indywidualnych kont spółdzielczych, przestrzegania statutu i regulaminów, opłacenia wpisowego i informowania o zmianie miejsca zamieszkania.

Uchwałą nr [...] /2015 z 30 czerwca 2015 r. w sprawie zmiany treści statutu X. Zebranie Przedstawicieli X. w P. – działając na podstawie art. 38 § 1 pkt 10 Prawa Spółdzielczego oraz § 26 pkt 10 Statutu – postanowiło m. in. zmienić treść dotychczasowego zapisu § 12 ust. 1 Statutu nadając mu brzmienie: „§ 12 ust. 1 Wpisowe wynosi 15 zł, a wysokość jednego udziału 95 zł”. Według treści statutu w przypadku podniesienia wysokości udziału członek obowiązany był do jego uzupełnienia nie później niż 30 dni licząc od dnia podjęcia uchwały o podniesieniu wysokości udziału.

Decyzją z 28 września 2015 r. Komisja Nadzoru Finansowego zatwierdziła zmiany statutu X. w brzmieniu ustalonym m.in. uchwałą nr [...] /2015 Zebrania Przedstawicieli X. z 30 czerwca 2015 r.

Zmiana Statutu X. w P. została ujawniona w Krajowym Rejestrze Sądowym i ogłoszona przez obwieszczenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Postanowieniem z dnia 29 września 2016 r. Sąd Rejonowy w Gliwicach Wydział XII Gospodarczy ogłosił upadłość X. w P..

Pismem z dnia 12 marca 2018 r. Syndyk Masy Upadłości X. w upadłości z siedzibą w P. wezwał J. M. do zapłaty kwoty 94 zł, tytułem opłacenia brakującej wartości jednego obowiązkowego udziału w Kasie, w terminie 14 dni od dnia otrzymania wezwania.

Wyrokiem z 22 maja 2019 r. Sąd Rejonowy w Olkuszu, I C 1423/18 oddalił powództwo Syndyka masy upadłości X. w upadłości z siedzibą w P. przeciwko J. M. o zapłatę kwoty 94 zł tytułem brakującej wartości 1 obowiązkowego udziału w Kasie.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy ocenił żądanie pozwu jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 5 k.c.) oraz także przyjął, iż uchwała zmieniająca statut Kasy w zakresie wartości jednego udziału – jako mająca na celu obejście przepisów – jest dotknięta sankcją nieważności. Podkreślił, że uchwała ta zwiększyła 95-krotnie wysokość udziału, a tym samym w takim samym wymiarze odpowiedzialność członków. Skutkiem tej uchwały jest więc nie tylko obowiązek

uzupełnienia udziału o rażąco wysoką wartość, ale także ewentualne ponoszenie odpowiedzialności za stratę w stopniu wielokrotnie wykraczającym poza limity wprowadzone art. 19 § 2 ustawy Prawo Spółdzielcze oraz art. 26 ust. 3 ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy zakwestionował także postanowienie statutu przewidujące 30-dniowy termin na uzupełnienie wkładu liczony od dnia podjęcia uchwały, podkreślając, że termin taki był niemożliwy do realizacji wobec obowiązku uprzedniego zatwierdzenia Statutu przez KNF oraz jego publikacji.

Wyrokiem z 16 września 2020 r. Sąd Okręgowy w Krakowie – po rozpoznaniu apelacji strony powodowej od wyroku Sądu Rejonowego w Olkuszu z 23 sierpnia 2019 r., sygn. akt I C 1596/18 – zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanej J. M. na rzecz strony powodowej Syndyka Masy Upadłości X. w upadłości z siedzibą P. kwotę 94 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 lipca 2018 r. do dnia zapłaty oraz orzekł o kosztach postępowania w obu instancjach.

Sąd II-ej instancji zakwestionował ocenę sądu rejonowego, jakoby żądanie pozwu oparte o treść zmienionego sporną uchwałą § 12 ust. 1 Statutu X., było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Podkreślił, że zasady współżycia społecznego wymagają dotrzymywania własnych zobowiązań oraz poważnego ich traktowania, zwłaszcza w sytuacji gdy nie pozostają one bez wpływu na sytuację prawną czy faktyczną innych osób, a pozwana wykazała się brakiem należytej dbałości o własne interesy, rozumianej jako przyjmowanie odpowiedzialności za zobowiązania wynikające ze stosunku członkostwa w X.. Dokonanej przez Sąd I-ej instancji oceny nie usprawiedliwia – w ocenie sądu odwoławczego – wysokość zmienionego wkładu, skoro wysokość wkładu przed zmianą była „symboliczna”. Fundusz udziałowy utworzony wskutek obowiązkowych wpłat udziałów zadeklarowanych przez członków X. stanowi element bezpieczeństwa ekonomicznego kasy oraz dodatkowe źródło pokrywania strat bilansowych kasy czy spółdzielni. Co do zasady winien mieć on realną ekonomicznie, a nie jedynie symboliczną wartość.

Skutku nieważności przedmiotowej uchwały nie można – w ocenie Sądu Okręgowego – wywodzić z faktu zawarcia w niej terminu 30 dni od dnia jej podjęcia

do uzupełnienia udziału do wysokości wynikającej z dokonanej w tym zakresie zmiany statutu. Sąd przyznał rację stronie powodowej, która twierdziła, że zgodnie z art. 5 § 1 pkt 3 u.p.s. w zw. z: art. 2 u.s.k.o.k. statut spółdzielni powinien między innymi określać terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie, nie statuując jednak obowiązku przewidzenia w statucie terminu opłacenia udziałów po podwyższeniu ich wartości. Przepis art. 12 ust. 3 u.p.s. stanowi tylko, że zmiana statutu staje się skuteczna z chwilą jej wpisania do KRS. Uchwały o zmianie statutu, w tym dotyczące podwyższenia wartości udziału stają się prawnie obowiązujące po zarejestrowaniu zmian statutu w KRS. Zatem prawidłowa wykładnia §12 ust. 5 statutu X. prowadzi do wniosku, że zawarte w tym postanowieniu sformułowanie dotyczy daty podjęcia skutecznej uchwały. Termin 30 dni do uzupełnienia wartości udziału należy liczyć od dnia wpisu w KRS zmian statutu, co nastąpiło w dniu 21 października 2015 r.

Prokurator Generalny złożył skargę nadzwyczajną od ww. prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie zaskarżając go w całości na podstawie art. 89 § 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. 2024, poz. 622; dalej: „u.SN”) z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1, 2 i 3 u.SN, Prokurator Generalny zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

I. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 i art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 486 ze zm.) tj. zasady demokratycznego państwa prawa, zasady zaufania obywateli do prawa, zasady równości wobec prawa, prawa do sądu – sprawiedliwego orzeczenia oraz zasady ochrony konsumentów, poprzez przyjęcie, iż uchwała Zebrania Przedstawicieli X. o zmianie statutu i podwyższeniu udziału członkowskiego, nie stanowiła obejścia art. 2 i art. 38 § 1 pkt 4 ustawy – Prawo spółdzielcze, art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 2020 poz. 1643) wprowadzających maksymalną granicę odpowiedzialności członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej za finansowe zobowiązania Kasy, co finalnie

skutkowało niezasadnym obciążeniem J. M. kwotą prawie 50-krotnie zawyżoną z tytułu jej udziałów w Kasie, co narusza jej konstytucyjne prawo do prawidłowego stosowania prawa przez sąd;

II. naruszenie w sposób rażący prawa, tj. prawa materialnego, a to art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 2, art. 38 § 1 pkt 4 ustawy – Prawo spółdzielcze, art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na błędnym uznaniu, że uchwała Zebrania Przedstawicieli X. z siedzibą w P. z dnia 30 czerwca 2015 r. o nr [...] /2015 nie była nieważna, a jako taka nie zmierzała do obejścia wyżej wskazanych przepisów wprowadzających górny limit odpowiedzialności członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej za finansowe zobowiązania Kasy do wysokości dwukrotności wartości udziału;

III. oczywistą sprzeczność ustaleń sądu odwoławczego z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez niezasadne przyjęcie, że uchwała Zebrania Przedstawicieli X. z siedzibą w P. z dnia 30 czerwca 2015 r. o nr [...] /2015 była ważna, podczas gdy z akt sprawy wynika, iż była obarczona wadą nieważności i jako taka zmierzała do obejścia przepisów wprowadzających górny limit odpowiedzialności członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej za finansowe zobowiązania Kasy do wysokości dwukrotności wartości udziału, co doprowadziło do zasądzenia na rzecz strony powodowej nienależnego roszczenia od J. M..

Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Krakowie II Wydział Cywilny Odwoławczy z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej od wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy w Krakowie z 16 września 2020 r., II Ca 2653/19, w pierwszej kolejności

należy zwrócić uwagę, iż w sposób nie budzący wątpliwości orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny.

Zaskarżony wyrok jest również prawomocny, bowiem zgodnie z art. 363 § 1 k.p.c. orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. W przedmiotowej sprawie zaskarżony wyrok został wydany przez Sąd II instancji, a zatem jako orzeczenie niezaskarżalne w toku instancji, stał się prawomocny z chwilą wydania.

Sąd Najwyższy podziela też pogląd skarżącego, że zaskarżony nakaz nie może zostać wzruszony w żadnym innym trybie. Z akt sprawy nie wynika również, by od zaskarżonego orzeczenia wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 u.SN).

W świetle art. 89 § 3 u.SN biorąc pod uwagę datę wydania i uprawomocnienia zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia nie budzi wątpliwości legitymacja Prokuratora Generalnego do wniesienia skargi nadzwyczajnej, podobnie jak dochowanie terminu na jej wniesienie. Skarga została złożona przed upływem pięcioletniego terminu, o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN.

Skarżący formułując zarzuty wyjaśnił na czym w jego ocenie polegało w przedmiotowej sprawie rażące naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a także rażące naruszenia prawa materialnego oraz prawa procesowego. Odniósł się także do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne pozwalające na jej rozpoznanie.

Przechodząc do merytorycznej oceny wniesionej w niniejszej sprawie skargi nadzwyczajnej należy podkreślić, że skarga nadzwyczajna może zostać skutecznie wniesiona jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (tzw. przesłanka funkcjonalna). W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już przy tym pogląd, zgodnie z którym zasada demokratycznego państwa prawnego wyraża między innymi konieczność zapewnienia pewności co do prawa. Postępowania nadzwyczajne, mające służyć wzruszeniu prawomocnych orzeczeń

sądowych, dotyczyć powinny tylko najistotniejszych i najbardziej rażących wad wyroków bądź postanowień, a także takich wad postępowania. Nie mogą one bowiem zastępować kontroli instancyjnej i prowadzić do ponownego rozpoznania sprawy (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 5 października 2017 r., II FSK 1286/17), co odpowiadać powinno konstytucyjnej zasadzie proporcjonalności (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z: 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; 22 marca 2023 r., II NSNc 28/23; 10 maja 2023 r., II NSNc 66/23).

Realizacja zasady proporcjonalności w kontekście art. 89 § 1 u.SN winna z jednej strony uwzględniać dążenie do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), nakazujące eliminować istotne wady prawomocnych orzeczeń sądu powszechnego lub wojskowego stypizowane w punktach 1-3 tego przepisu, z drugiej zaś strony musi uwzględniać istotną, konstytucyjną wartość pewności prawa, której immanentnym elementem jest ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP).

Rozpatrując zatem konieczność zmiany lub uchYLENIA prawomocnego wyroku jako wymogu płynącego z obowiązywania zasady państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, zauważyć należy konflikt wartości, który musi zostać rozstrzygnięty poprzez odwołanie się do zasady proporcjonalności, przy czym kluczowe znaczenie będzie miała proporcjonalność *sensu stricto* wyrażająca się w wyważaniu między koniecznością ochrony powagi rzeczy osądzonej, a koniecznością ochrony integralnie rozumianej zasady demokratycznego państwa prawnego jako przestrzeni urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20). Oceniając więc konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

W realiach rozpoznawanej sprawy Sąd Najwyższy nie dostrzegł zaś argumentów, które – niezależnie od oceny zasadności zarzutów poniesionych w

ramach tzw. przesłanek szczegółowych – uzasadniałyby odstępstwo od zasady stabilności orzeczeń sądowych i kształtowanych przez nie stosunków prawnych.

Uwagę zwraca przede wszystkim minimalna wartość zasądzonej zaskarżonym wyrokiem należności (94 zł). Choć za niedopuszczalne uznano w orzecznictwie odrzucenie skargi nadzwyczajnej wyłącznie z powodu niskiej wartości przedmiotu zaskarżenia (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 5 września 2023 r., I NZP 2/23), to jednak kwestia minimalnej wysokości zasądzonej należności nie pozostaje bez znaczenia przy ważeniu konstytucyjnych wartości w ramach oceny ziszczenia się tzw. przesłanki funkcjonalnej. W sytuacji gdy – tak jak w sprawie objętej skargą – spór toczy się o minimalną kwotę, sprawa została już dwukrotnie oceniona przez sądy I-ej i II-ej instancji, a Skarżący nie podniósł żadnych argumentów przemawiających za potrzebą ochrony innych niż wyrażające się w pieniądzu wartości czy praw jednostki – pierwszeństwo należy przyznać konieczności ochrony powagi rzeczy osądzonej. Uchylenie wyroku w opisanej sytuacji nie odpowiadałoby w ocenie Sądu Najwyższego konstytucyjnej zasadzie proporcjonalności. Ważąc poszczególne wartości konstytucyjne w rozpatrywanej sprawie, Sąd Najwyższy przyznaje pierwszeństwo konstytucyjnej wartości pewności prawa, której immanentnym elementem jest ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP).

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 *in fine* u.SN. oddalił skargę nadzwyczajną. Jednocześnie, na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN Sąd Najwyższy zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania.

ł.n

r.g.